

УДК 343.141

Андрій Володимирович ЗАХАРКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1216-5323>

ГАРМОНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО КОМП'ЮТЕРНИХ ДАНИХ В ЧАСТИНІ ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕННЯМ КОНВЕНЦІЇ ПРО КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ

1 липня 2006 року з метою підвищення ефективності кримінальних розслідувань, що стосуються кримінальних правопорушень, пов'язаних з комп'ютерними системами і даними, і для надання можливості збирання доказів, що стосуються злочину, в електронній формі, в Україні набрала чинності Конвенція про кіберзлочинність (далі – Конвенція) [1]. В розділі 1 цієї Конвенції, зокрема, визначено зміст деяких термінів:

– «комп'ютерна система» означає будь-який пристрій або групу взаємно поєднаних або пов'язаних пристроїв, один чи більш з яких, відповідно до певної програми, виконує автоматичну обробку даних;

– «комп'ютерні дані» означає будь-яке представлення фактів, інформації або концепцій у формі, яка є придатною для обробки у комп'ютерній системі, включаючи програму, яка є придатною для того, щоб спричинити виконання певної функції комп'ютерною системою.

По закінченню 13 років після ратифікації зазначеної Конвенції, з урахуванням прийняття кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України в 2012 році та чисельних змін до нього, маємо підстави говорити про невідповідність термінів, застосовуваних у КПК України, зазначеним вище положенням Конвенції.

Аналіз КПК та КК України показує, що в їх змісті конструкція «комп'ютерні системи» не вживається взагалі. Втім, використовуються близькі за змістом конструкції: «комп'ютерні мережі» (бланкетні норми в ст. 477 КПК України), «електронно-обчислювальні машини (комп'ютери)» (в розділі XVI КК України), «інформаційні (автоматизовані) системи» (в ст. 99, 168 КПК України), нарешті «електронні інформаційні системи або їх частини» (ст. 159, 168, 258, 264, 265 КПК України). Така термінологічна невідповідність навряд чи сприяє забезпеченню ефективності кримінальних розслідувань, що стосуються кримінальних правопорушень, пов'язаних з комп'ютерними системами і даними.

Аналізуючи ж відповідність положень КПК України терміну «комп'ютерні дані», з'ясуємо ще більш складну ситуацію. Відповідно до ст. 84, 99 КПК України документи є різновидом процесуальних джерел доказів. А «інші носії інформації (у тому числі електронні)» можуть належати до документів (ст. 99 КПК України). Таким чином, наприклад, флеш-носій може належати до документів.

Повторимося, згідно зазначеної Конвенції, термін «комп'ютерні дані» означає будь-яке представлення фактів, інформації або концепцій у формі, яка є придатною для обробки у комп'ютерній системі, включаючи програму, яка є придатною для того, щоб спричинити виконання певної функції комп'ютерною системою. При використанні зазначеного роз'яснення цього терміну, можна припустити, що **електронні дані, розміщені на флеш-носії**, слід позначати терміном «комп'ютерні дані». Якщо ж використовувати чинну регламентацію в КПК України, то **такі електронні дані**: (1) можна вважати доказами (різновидом фактичних даних за ч.1 ст. 84 КПК України), (2) можна вважати процесуальним джерелом доказів, а саме – документом, бо документ є одним із різновидом процесуальних джерел доказів, а згідно ст. 8 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» [2] юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. Більше того, «Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму» зазначено в цій же, згаданій ст.8 аналізованого Закону. Виникає питання, наприклад, електронний файл Microsoft Word із будь-якими електронними даними – належить в доказовому праві до доказів, чи до джерел доказів? Не зрозуміло.

А тепер знову повертаємося до вище зазначеного п. 1 ч. 2 ст. 99 КПК України: там же зазначено, що «інші носії інформації (у тому числі електронні)» можуть належати до документів. А якщо сам електронний флеш-носій віднести до документів, то хіба логічно в такому разі електронний файл Microsoft Word, розташований на цьому носії інформації, також відносити до документів? Не певен.

Таким чином, можна припустити, що чинна кримінальна процесуальна регламентація досліджуваного питання є недосконалою. Дійти однозначного висновку, відповідаючи на питання, до чого відносити електронний файл на електронному носіїві: до документів, доказів чи джерел доказів досить важко.

В такому разі не виключається доцільність внесення до КПК України вищезазначеного терміну «комп'ютерні дані» в тому змістовному формулюванні, як він роз'яснений у Конвенції про кіберзлочинність. При цьому слід визнати, що в обґрунтуванні правильного способу вирішення зазначених невідповідностей мають взяти участь не лише процесуалісти, але й фахівці з інформаційних технологій.

Робота з комп'ютерними даними потребує врахування цілого ряду правил, щоб забезпечити їх допустимість при використанні в суді як доказів. Тому не виключається доповнення ч. 2 ст. 84 КПК України поняттям «комп'ютерні дані», як різновидом процесуальних джерел доказів. А кримінальні процесуальні правила роботи з комп'ютерними даними стануть предметом наших подальших досліджень.

Список бібліографічних посилань

1. Конвенція про кіберзлочинність : від 23.11.2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575 (дата звернення: 27.02.2019).
2. Про електронні документи та електронний документообіг : закон України від 22.05.2003 № 851-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 27.02.2019).
3. Орлов Ю. Ю., Чернявський С. С. Використання електронних відображень як доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104). С. 13–25. URL: <https://scientbul.naiu.kiev.ua/article/view/612/616> (дата звернення: 27.02.2019).

Одержано 01.03.2019

УДК 342.95

Ігор Вікторович ЗОЗУЛЯ,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3507-0012>;*

Олександр Ігорович ЗОЗУЛЯ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5428-4622>*

ПОНЯТТЯ ВІДОМЧОГО КОНТРОЛЮ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

В останні часи нового значення набули дослідження, пов'язані зі значенням поняття «відомчий контроль» та його змісту в адміністративному праві, в тому числі, й при здійсненні правоохоронної функції держави. Подальшої актуальності це питання отримало у зв'язку з вимогою до розміщення відповідної статті в багатотомному виданні Великої української юридичної енциклопедії. Тому вважаємо за можливе надати певні міркування з цього приводу.

Відомчий контроль – це форма державної діяльності з перевірки стану державного управління (діяльності нижчих органів і підпорядкованих об'єктів управління) в певній галузі, здійснювана вищестоящими державними органами – відомствами (міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, національними комісіями тощо). Синонімічним поняттю «відомчий контроль» є поняття «адміністративний контроль».

Відомчий контроль розрізняється за сферами діяльності, що підлягають контролю та за організацією взаємозв'язку контролюючого суб'єкта і контрольованого об'єкта на: внутрішній